

JANA BEŇOVÁ
A hazakísérés terve
(Café Hyena)

Részlet a regényből

„Mi történjék még Uršulával a 399-ik oldal után?”

(Rudolf Sloboda)

I. Pozsony-Ligetfalu – Galápagos-szigetek

Ligetfalu (Petržalka)

The shadow of my smile

Petržalka

My own style

Petržalka

The sound of my heart

Petržalka

Always on my mind

Eleven petárda. A szomszéd, aki Ian és Elza lakása mellett lakik, egy idősebb úr. Évek óta azt hiszi, hogy Elza Ian fia. Virgoncan szevaszt köszön neki, s olykor barátságosan mellbe vágja.

A szomszéd nem szereti a petárdákat. Ha valamelyik gyerek az utcán egyet-egyét felrobbant, kirohan a balkonra, s lekiabál: „Te kibaszott!” Folyton ugyanezt, körbe-körbe. Így s ezzel veszi kezdetét Ligetfalun a karácsony előtti időszak: tekibaszotttekibaszottte...

A szomszéd nem ember, hanem lényegében petárda. Patron. Azon az éjszakán Elza becsenget hozzá, hogy ne kelljen tovább a falon át hallgatnia a tévé szórakoztató műsorát. Megkéri, halkítsa le a készülékét. A férfinak csillog a szeme: alkohol és könnyek kombinációja.

– Hát, nem is tudom – mondja fennhéjázón, tele pozitív energiával. – Ezt a műsort a Magas-Tátra megsegítésére közvetítik, azt hittem, mindenki, vagyis minden ember... – szipogja.

Elza távozik, vissza a lakásába, a fal mögött már nem ordít a tévé. Most a szomszéd ordít. „Kurva magyarok!” Körbe-körbe ugyanaz. Elza az ágyon fekszik, könnyei csorognak. Körbe-körbe. Ligetfalu megsegítésére.

Pozsony-Ligetfalu olyan terület, ahol az idő nem oszt, nem szoroz. Olyan lények élnek itt, melyekről a világ többi része azt gondolja, már nem léteznek, kihaltak. Jó és rossz lények. A svábbogarak arca dinoszauruszokat idéz, a szomszéd hangja nem torokból jön, hanem egy fenevad szemfogaiból.

Elza kiszalad a balkonra, a szemétkosárból kiemel egy üveget, áthajol a szomszéd térfelére. Közvetlen a

fal mögött egy üres akvárium. Az üveget pontosan a közepébe dobja, és sietve visszabújik az ágyába. Hallja, amint a szomszéd kimegy a balkonra. Egy ideig csönd van. Elza remeg.

– Kékfrankos – olvassa csodálkozva a szomszéd a törmelékből. Aztán csend ül a környékre.

A ligetfalui lakásoknak minden fala zenél és beszél. Ezekben olyan dalokat is viszonhall az ember, melyekről azt hitte, rég feledésbe merültek. Az idő megállt, a rádiók évek óta ugyanarra az egy állomásra vannak állítva. A vonal, mely azt az állomást jelezte a skálán, idővel a készülék belsejébe süllyedt. A skanzen legaljára. Elza felfedezte, hogy még ma is közvetítik a Jubilánsoknak játszunk című műsort. Még gyerekkorából emlékezett rá. A szocializmus idején minden fodrászatban ezt lehetett fogni.

Elza megkéri a szomszédot, ne hallgassa akkora hangerővel a nótákat és a köszöntőket. A szomszéd a küszöbön áll, alsógatyában, mezítláb. Sír. A fűvósok felidéztek benne halott anyját.

A szomszédot két fia látogatja:

– Szedd össze magad, fater, ébresztő! Mi van veled? Képes vagy a cseh Eurotelen föl hívni, amikor az osztrákoknál vagyok? Hisz azt komplett fizetnem kell. Szállj már magadba, faszikám! Térj észhez! Mondok neked valamit, te meg két hét múlva teljesen elfelejted.

– Ne untass a részletekkel! Nem akarok tudni a részletekről – kérleli az apja.

Elza úgy dönt, megvárja a fiaikat az utcán, a ház előtt, s megkéri őket, hogy ne intézzék a családi ügyeiket olyan hangosan és hajnali háromig. Csak fél napi ácsorgás után jön rá, hogy nem tudná megkülönböztetni a szomszéd fiait a többi ligetfalui fiatalembertől. Mind magas, kigyúrt testű, borotvált fejű, tarkedliarcú.

Elza: A folyó mögötti terület gyermekkoromban veszélyesnek tűnt. Szüleimmel az Óvárosban laktunk. Az Öreg híd egy kiszámíthatatlan út kezdete: a bal kéz felőli gyalogosjárda a szakadék fölött függ, lent a barna folyó hömpölyög. Ez az a határ, ahol a vasárnapi séta a pusztá életért folytatott harccá változik. Ezért is csak tizenhét évvel idősebb felnőtteknek szabadna rajta átmenni.

A város felőli partról gyakran figyelem a Lunaparkot – Ligetfalu kapuját. Igyekszem elkerülni a szfinxek égető tekintetét. Őrzik a bejáratot, közben játékosnak akarnak látszani. A zárt, áthatolhatatlan körben óriásméretű pónik, gácsérok és hattyúk kerengnek. Egy eszméletlenül korlátolt pályán forognak. Fölöttük kerékben pörgő, sikítózó és kiabáló gyerekek. A kérlelhetetlen forgómozgás elnyeli a tájat.

Nincs menekvés – a körön nem lehet áttörni. Néhány gyerek rosszul döntött – görcsösen szorongatják a műlovak konok fejét, és sírnak.

– Ezt nevezem én életnek! – mondja a körhintás, arcát az égre emeli, s nagyobb fordulatra kapcsol.

Némely napokon a Lunapark mintha bezárna vagy elromolna. Csak egy-két körhinta működik, meg egy lövölde. A körhintások a felázott terepen lézengenek. Tragikus figurák, Angliát idézik, még azokból az időkből, amikor a gyerekeket kéménytisztításra használták.

Az autodrónon a kék autóban ülve, a pirossal ütközve, elakad a lélegzetem. Valahányszor a körhintákra terelődik a szó, apa elmeséli annak a hatyúnak az esetét, amelyik két apró gyerekkel leszakadt a karról.

Nagymama bejön velem a tükrös útvesztőbe, s amikor nem tudunk belőle kitalálni – nincs út, se ajtó, a tükrök nem ablakok, nincs semmi, csak én és a nagymama, a nagymama és én, arcunk egyre sápadtabb a tükrökben –, fél óra múltán szölongatjuk azt az urat, aki a jegyeket eladta, hogy vezessen ki bennünket. Hogy mutassa az utat.

Anya és nagymama pár évvel később eltévednek Ligetfalun. A megfelelő buszra szállnak, csak épp az ellenkező irányba tartanak. A busz a város helyett egyre beljebb és beljebb viszi őket a lakótelepen.

Amikor ijedten kiszállnak, már sötét van, havazik. Már soha nem jutnak haza, már soha nem találják ki.

– Tessék mondani, hogyan jutunk Pozsonyba? – kérdi a megállóban anya egy hölgytől.

– Hiszen már... Itt vannak, Pozsonyban – csodálkozik a hölgy.

Anya kínjában elmosolyodik.

– Én Pozsony városára gondoltam.

Amikor áthaladnak a hídon, anya megkérdezi nagymamát, látta-e, milyen különös arca volt annak a lánynak. Akár egy túrós tarkedli.

Mielőtt először fekszünk össze Iannel, közli, hogy Ligetfalun lakik. Szemem se rezdül. (Tudatosítom, hogy szemem se rezdül.)

A híd veszélyes, főleg ha gyalog halad át rajta az ember. Túl közel van a folyó. A víz és a levegő közötti határ kihívó, attól tartok, hirtelen leugrom. Készülődés nélkül, egy árva szomorú gondolat nélkül, a hopp indulatszó nélkül, se dráma, se döntés: egyszerűen csak a hídon tett szabályos lépéseket felváltja az ugrás.

A legnagyobb kedvem ugrani télen van. Az ember a meleg ruharetegek alatt sebezhetetlennek és védettnak érzi magát. S változásra vágyik. Mint a nomádok a lá-

tóhatár változásában – úgy vágyom télen annak a közegnek a megváltozására, melyben mozognom kell. A híd eljegesedett felületén való bizonytalan botorkáláshoz képest az ugrás repülés lesz. Aztán egy pillanat a határmezsgyén. Meghosszabbítva a következő pillanattal, amikor már a vízben vagyok ugyan, de az még nem ivakodott át a ruhán a testemig. Szeparé – mint Krisztus lépése. A víz lassan hatol át, nehéz és zöld, mint a mentolos cukorka, megtölti a zsebeim, nyomja.

Egy tarkedli száll föl a buszra. Kinyújtja előttem kövér, tetovált karját. Inkább behunom a szemem. Ne kelljen látnom a lángokban ügető alakokat s az ablak mögötti holdbéli táj keretezte tarkedliarcot. Hagytam magam csukott szemmel vinni és lökdödni.

Talán épp a ligetfalui képek voltak az okai Ian néhány évvel ezelőtti ideiglenes megvakulásának. Úgy döntött, hogy inkább nem akar semmit látni, nem körülnézni, nem figyelni, nem látni Ligetfalut.

Ian mesélte, hogy egyszer meglátogatta egy gyermekori barátja, aki még hatvannyolcban Kanadába emigrált. Egy ideig bámult ki Ian ligetfalui lakásának ablakából, de többé nem látogatott haza szülővárosába.

– Szóval, így élsz te mostanság – mondta. Megveregette Ian vállát, s nyomtalanul hazatért. Soha többé nem adott hírt magáról. Ligetfalut elállította a kanadai lélegzetét.

Sosem tetszettek a tetovált emberek. A börtönt és a kalózhajókat juttatták eszembe. Meg egy részeg munkást, nyáron, a villamosban. Anyával tartottunk hazafelé a strandról.

– Mit bámulsz? – förmedt rá anyára a munkás, karján egy tetovált tengeri sellővel, átlőtt szívvel és a Carmen felirattal.

– Én nem önt nézem – mondta anya, és átmentünk a szerelvény másik felébe.

Néha arra gondolok, Ian nem Ligetfalut miatt vakult meg. Hanem miattam. Nem bírta tovább a közös életünk látványát. Akár a tetoválásét. Átment hát a szerelvény másik felébe.

Kanadai barátja pedig azért nem tért többé vissza Szlovákiába, mert ráeszmélt, hogy Ligetfaluvál szemben senkit sem menthetne meg. Első barátját, gyermekhadseregük volt parancsnokát sem.

Miután Ian visszanyerte látását, megutálta mindazt, ami a vakságára emlékeztette. A síkos köveket a folyók, tavak és a tenger medrében, a sarat, a Ray és a Táncoz a

sötétben című filmeket, az úszószemüveget és a sötét színű élelmiszert (marhahús, kínai gomba, pulykacomb).

De már csak fél szemére látott.

A tarkedik a halálkultusz hívei. A tar koponya a nekrofilia jele. Utálják mindazt, ami a fény felé tör, ami sarjad, kitör, előbújik a tojáséből. A meztelen fénylő csont imponál nekik, a koponya, a tiszta mész. A tarkedikli hajának nincs esélye, csak a föld alatt. Akkor először pelyhedzik bátoratlanul a koponyán.

– Nézd! Ide nézz, mi ez? – kiabál egy kisfiú egy ligetfalui teraszon, s csápol a levegőben a karjaival, mint a madár.

– Semmi – válaszolja a barátja.

– Úgy hívják, hogy heilezés – mondja a kisfiú, s tovább lengeti a karját.

Kissé felszáll.

Elza és Ian a pozsonyi kalandorokhoz tartoztak. Nem dolgoztak reklámügynökségben, s nem spóroltak jobb lakásra vagy gépkocsira. Gyakran ücsörögtek előkelő kávéházakban. Amit kerestek, eleették, elitták, elfüstölték. Úgy viselkedtek, mint a diákok (jelszó: igazán elkótyavetyélt pénznek csak a megspórolt számít). Csatlakoztak az embereknek ahhoz a gondtalan rétegéhez, mely csak olyasmit vásárol, amit ki lehet pisilni, kakálni vagy fűjni – tehát ami huszonnégy órán belül reciklálható.

S éppen ezeknek a mihaszna népeknek köszönhetően működtek a városban kávéházak és éttermek, melyekben minden százszor drágább volt az elviselhetőnél.

Időről időre belekóstoltak a más házakban való lakáshoz – panziókban vagy szállodákban. Nem volt érdekes, melyik városban szállásolták el magukat. Kéj volt másutt, nem Ligetfalun lakni. A kiruccanásokról mindig félve mentek haza, vajon mi várja majd őket tulajdon lakásuk ajtaja mögött.

Elza: Van, akit megfosat az egyiptomi kirándulás. Mi mindig így jártunk, ha hazatértünk. Ligetfalura.

Elza és Ian szeretkeztek. Szobájukba felhallatszott a panelház előtt játszó apró fűrrekek hangja. Kiabálások. Káromkodások. Ősz volt. Lassú sötétség. A férfi és a nő kéje keveredett a gyermekkiabálás vulgarizmusával. Csöndben és szerényen szeretkeztek. Egymás szemébe nézve. Mint a pincébe bújó zsidók.

Minden híres városnak vannak kilátói. Nézed, s hirtelen a lábad előtt hever a város, vagy mintha a te-

nyereden tartanád, együtt van minden. Némelyik kilátón kávéház üzemel, itt kapható a város legdrágább vize és bora.

Minden kilátón él egy aggastyán. Többnyire fehér hajú. Észrevétlen áll egy sarokban, azokat nézi, akik nézelődnek. Mintha a tenyerén tartaná őket, mindet együtt.

Odalép a védtelenekhez, egy pillanatra belenéz az arcukba, de a következőben már lendül is a keze, és már sorolja is a város híres építményeit és műemlékeit. Épületről épületre haladva mutogat, mintha észrevétlen tologatná őket, mintha sakkoznék a várossal. Akkor se hagyja abba, ha jelzed neki, hogy jól ismered a várost. Meg az összes építményét és műemlékeit. Hogy nem turista vagy. Hogy itt születted, s csak a forró nyári hónapokra hagyod el a várost.

Aztán nyújtja a tenyerét, s kér három eurót kávéra.

Elza: Én vagyok a pozsonyi aggastyán. A várdombon várok. Itt a legjobb a kilátás a turistákra. Figyelek és válogatok. Aztán odalépek az áldozatokhoz, egy pillanatra az arcukba nézek, kinyújtom a karom a túlsó part irányában, s mutatom a folyó mögötti fehér várost: Petržalka, Pe-tr-žal-ka.

Szakasztott úgy nézek ki, mint a fehér hajú Freud, amikor a Gestapo behívatta. Pontosan a lakásával szemközt vertek tanyát (Berggasse 19). Ablak ablakra nézett. Mielőtt engedélyezték számára az ország elhagyását, alá kellett írnia, hogy semmi rosszat nem okoztak neki. Az aggastyán aláírta, s kiegészítette egy mondattal: A Gestapót valóban mindenkinek csak ajánlhatom.

Müezzinek. Jöttek a hangok. Nyomultak a falakból, szálltak alá a magasból, rezegtették az ember talpát. A ligetfalui müezzinek ütemes éneke korán reggel ébresztette. Még hajnalban.

Alatta egy emelettel egy öregasszony lakott a magatehetetlen anyjával. Folyton otthon voltak, s mindkettő szinte teljesen süket volt. Soha véget nem érő beszélgetésük hajnal előtt kezdődött. Korán ébredtek, nem tudtak aludni. A két öregasszony minden reggel a létet vitatta meg, a sajátjukat és a másokét. (A kezdetektől fogva.) Úgy ragaszkodtak mások szapulásához, mint az élethez.

Elza az ágyban feküdt. Zavarták az alatta levő lakásból emelkedő hangok. Úgy érezte, mintha az öregasszonyok a feje alatti vánkosából károgának. Minden reggel. A világ teremtése óta. Öreges háztartásuk ott lüktetett a feje alatt.

– Mamus, te nagyon elégedetlen páciens vagy – rikácsolta egyik öregasszony a másiknak. – Mindig ideges vagy. Neked semmi se jó: az orvosok, a nővérek, a dia-

lízis se. Mindig rettenetesen elégedetlen vagy. Pedig a kórházi szobában: a többi nagymama fekszik szép csöndben, meg se mukkannak...

– Mert ostobák – károgtá el magát a másik öregasszony.

S ahogy a nap emelkedett, úgy hallatszott be mások hangja is.

Ligetfalut valóban mindenkinek csak ajánlhatom.

A pornófilmekben nevelkedett lány rikácsolása, aki kefézés közben úgy kiabál, mint akit nyúznak. Bal felől egy csalódott asszony monológja: „Berúgattatok, aztán meg titokban eladtátok az antik faliorámat, ti gazemberek. De ez a lakás az én tulajdonom, seggbe vagytok rúgva. Takarodjatok innen, söpredékek! Mindent kikutatnak, ellopják a törülközőket, odaégetik a fazekakat. Az a fő, hogy nekik minden dolguk új és sértetlen!”

A lakást hangos zene árasztja el. Dobhártyaszaggató. Elza és a bútor beleremeg. Valaki kiszalad a balkonra: „Vége, hallod!? Mi ketten végeztünk! Nagyon szerettelek, de te szörnyen megsértettél. Most már örülhetsz. Szeretlek, de neked ez már mindegy lehet. És már azzal se kell törődnöd, hány fasz van a picsámbo!”

Elza kiszaladt a lakásból. Arra gondolt, soha vissza se jön. A lakásbo!

A Védőölöp utcai villanegyedben sétálgatott. Bele nézett a kivilágított ablakokba. Az utcábo saját léptei puha hangja visszhangzott. Ragyogott a csend. Lélegzete mély volt és egyenletes.

Mikor átlépte lakása küszöbét, lélegzete akaratlanul is felgyorsult. Tengernyi sáros és síkos követ érzett a hasábo. A szobában csend volt. Várt. Mint az őz a hurokban. Mint az ugrásra készülő nyúl.

Csanda Gábor fordítása

DANIEL HEVIER

Gazdasszony

*folyik a szó felissza a kenyér
a kis konyhában lecsapódó gőzt
a pohár szélén barna folt henyél
és az ablakon légycsapat időz*

*a konyha olyan mint egy hajlok
ahol az ember magányosan él
a meleg a tűzhely felől cammog
és a huzat a loggiáról zenél*

*itt érzed igazán ürességed s éhed
mikor kredenbe kerülnek az edények
és a fiókba fekteted a kést*

*kenyeredet a nyomorúság üszkére
vetett cipót itt helyezed végre
a patkánybőr abroszon középre*

Nietzsche

*az isten halott jelenti ki nietzsche
de cseppet mégis szomorú marad
hiszen ő volt az aki rájött erre
és utána már mindenki ráfarag*

*keljél hát életre még egy kicsit mester
álljon vissza mi eddig se haladt
mint sárkányrepülőn úgy szállj a kereszten
skandaljuk ha tuti isten fia vagy*

*ugyan ki oldja meg ezt a nehéz kérdést
és ki tudja az igazság hol fakad
a tényekből ez az utolsó lerakat*

*sose féljetek hisz lesz még az úgyse
a jelek szerint isten magunkra hagy
nietzsche él boldog-örülten kurjongat*

Hiznyai Zoltán fordításai

Beňová, Jana (1974, Pozsony) költő, prózaíró. Dramaturgiát végzett a pozsonyi Színművészeti Főiskolán, majd Park címmel folyóiratot alapított. Jelenleg a Sme napilap szerkesztője. Első könyve tizenkilenc éves korában, 1993-ban jelent meg, s három verseskötet után regénnyel (Parker, 2000), novelláskötettel (*Dvanást' poviedok a Ján Med* – Tizenkét elbeszélés és Ján Med, 2003) jelentkezett.

Hevier, Daniel (1955, Pozsony) költő, prózaíró, műfordító, dalszövegíró,

esszéista, szerkesztő, könyvkiadó. Esztétika szakot végzett a pozsonyi Komenský Egyetemen 1980-ban. A pozsonyi rádió munkatársa, majd hosszú éveken keresztül szabadfoglalkozású író, később kiadói szerkesztő volt. 1992-ben saját kiadót alapított. Első verseskötetét tizenkilenc évesen, 1974-ben adták ki (*Motýli kolotoč* – Lepkekörhinta); azóta több tucatnyi könyve látott napvilágot, szinte mindegyik műfajban kipróbálta tehetségét, egyebek közt az egyik legsikeresebb szlovák gyermekkönyvíró. Angolból és csehéből fordít verset, gyermekirodalmat.